

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Навчально-науковий інститут історії, права та міжнародних відносин
Кафедра всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання
історичних дисциплін

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор НН інституту історії, права
та міжнародних відносин

Олександр ЖУКОВ

«28» серпня 2025 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПОСТМОДЕРНА ІСТОРІЯ КРАЇН АЗІЇ ТА АФРИКИ**

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Спеціальність 032 Історія та археологія

Освітньо-професійна програма Історія та археологія

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Мова навчання українська

Погоджено науково-методичною
комісією НН інституту історії, права та
міжнародних відносин
«28» серпня 2025 р.

Голова Світлана МОЦАК,
кандидат педагогічних наук, доцент

Суми – 2025

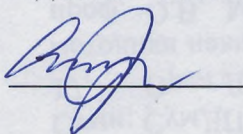
Розробник:

Жуков О.В., кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін
Протокол № 1 від «27» серпня 2025 р.

Завідувач кафедри

Моцак С.І., к. пед. н., доцент, завідувач кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Бакалавр	Обов'язкова
		Рік підготовки:
		4-й
		Семестр
		1-й
		Лекції
		12год.
		Практичні, семінарські
		28 год.
		Лабораторні
		Самостійна робота
		50год.
		Консультації:
		2 год.
Загальна кількість годин – 90		Вид контролю: залік

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни «Історія країн Азії та Африки» полягає у поглибленому вивченні та оволодінні науковими знаннями з нової та новітньої історії країн Азії та Африки.

Навчальна дисципліна «Історія країн Азії та Африки» входить до переліку обов'язкових компонентів освітньо-професійної програми (цикл професійної підготовки).

Навчальна дисципліна спрямована на формування визначеної освітньо-професійною програмою **інтегральної компетентності**:

ІК 1. Здатність розв'язувати спеціалізовані задачі й практичні проблеми в галузі історії та археології або у процесі навчання, здійснювати аналіз історичних явищ і подій, що передбачає застосування теорій та методів історичної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою **загальних компетентностей**:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК 2. Готовність до пізнання нового і неперервного навчання, до опанування нових знань та стратегій/способів мислення.

ЗК6. Увага і толерантність до іншої (й інакшої) думки, здатність аналізувати її зміст та структуру в процесі спілкування та адекватно на неї реагувати.

ЗК12. Здатність спілкуватися державною мовою, рідною мовою та однією з іноземних мов із використанням термінів і методик, прийнятих в фаховому середовищі; знати й вміти використовувати в професійних цілях давні мови.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою **фахових компетентностей**:

ФК1. Критичне усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами у минулому та сучасності.

ФК2. Критичне усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та у різних контекстах.

ФК 4. Знання, вміння і навички опрацювання наукових та інформаційних джерел й використання інформаційно-пошукових інструментів, таких як: бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи та посилання на електронні ресурси.

ФК 9. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання з гуманітарних дисциплін, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Навчальна дисципліна «Історія країн Азії та Африки» базується на знаннях таких дисциплін як «Історія середніх віків», «Історія середньовічного Сходу», Нова історія країн Азії та Африки, та інших, раніше вивчених.

3. Результати навчання за дисципліною

ПРН 1. Знає історичну, археологічну термінологію й наукову періодизацію історичних процесів.

ПРН 2. Знає та розуміє основні концепції, теорії та етапи розвитку історичної науки.

ПРН 3. Знає та розуміє історіографію для аналізу сучасних наукових дискусій із проблем історії, археології.

ПРН 4. Уміє визначати мету, формулювати завдання та обирати шляхи їх виконання, структурувати й візуалізувати навчальний матеріал та результати наукових досліджень.

ПРН 5. Уміє орієнтуватися в науковій періодизації, порівнювати історичні процеси вітчизняної та всесвітньої історії, виявляти тенденції міжнародних відносин, пов'язані з геополітичними чинниками.

ПРН 7. Уміє інтегрувати досягнення інших гуманітарних наук для вирішення актуальних питань історії та археології під час проведення досліджень та викладання історії.

ПРН 9. Уміє використовувати інструменти демократичної правової держави у професійній та громадській діяльності.

ПРН 11. Створює тексти та короткі описи (есе) на підставі історико-археологічної інформації, які можуть бути використані в журналістиці, в місцевих органах влади, музеях тощо.

ПРН 12. Творчо використовує теорії й досвід у процесі вирішення соціальних і професійних завдань.

ПРН 13. Пояснює та аналізує суспільні явища, процеси й тенденції у державі та світі, концепцію сталого розвитку людства.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Розподіл балів

Поточний контроль	Разом	Сума
Поточний контроль	50	100
50		
Контроль самостійної роботи	50	
50		

4.1. Критерії оцінювання видів роботи для поточного контролю

Під час оцінювання результатів навчання застосовується накопичувальна бально-рейтингова система, що передбачає оцінювання якості виконання студентами всіх видів аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності, спрямованих на опанування навчального навантаження шляхом поточного та підсумкового контролю. Система оцінювання курсу реалізується згідно з критеріями оцінювання навчальних досягнень студентів під час відвідування лекцій, участі у семінарах, виконання тестових завдань та виконання інших видів самостійної роботи.

Поточний контроль складається з таких компонентів:

- **50 балів:** участь у *семінарах* – підготовка аналітичних звітів та доповідей і пред'явлення результатів в аудиторії у вигляді усних відповідей, участь в обговоренні семінарських питань / дискусіях, виконання практичних завдань, виконання завдань тестового контролю.

- **50 балів:** опрацювання теоретичного матеріалу, виконання індивідуальних завдань, підготовка рефератів, есе тощо.

Разом – **100 балів.**

Оцінювання результатів аудиторної роботи здійснюється за наступними критеріями:

БАЛИ	ПОЯСНЕННЯ
4,5	Здобувач вищої освіти відповідає на всі питання семінарського заняття, розкриває зміст загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає та правильно інтерпретує історичні та генеалогічні явища та процеси; виконує всі завдання, може правильно визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу; висловлює і обґрунтовує власну думку щодо предмету заняття, наводить аргументи на її підтвердження, що ґрунтуються на системному знанні теоретичних положень та окремих прикладах з історичної практики або власного родоводу. Під час заняття продемонстрована активність та ініціативність.
2,3	Здобувач вищої освіти дає відповіді на питання семінарського заняття, відтворює дефініції та пояснює зміст загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає, проте неточно інтерпретує історичні явища та процеси; завдання виконує з неістотними помилками; може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу, допускаючи незначні помилки.

1	Здобувач вищої освіти дає відповіді на більшість питань семінарського заняття, відтворює дефініції загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; лише називає історичні явища та процеси; завдання виконує з неістотними помилками; не може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу, називаючи при цьому їх ознаки.
0	Відсутність на занятті

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

В Університеті передбачено можливість перезарахування результатів неформальної та/або інформальної освіти відповідно до Положення про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка (<https://sspu.edu.ua/universytet/edusci/normatyvno-pravova-baza>).

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання дисципліни «Історія країн Азії та Африки» можуть бути:

- усний контроль. Усний контроль здійснюється шляхом індивідуального і фронтального опитування. При індивідуальному опитуванні викладач ставить перед здобувачем вищої освіти декілька запитань, при фронтальному – серію логічно пов'язаних між собою питань перед усією аудиторією;

- письмовий контроль. Здійснюється за допомогою письмових робіт, які можуть бути короткочасними (15-20 хв.) і протягом усього заняття. Письмовий контроль відрізняється також глибиною діагностики (поверховий зріз чи ґрунтовний аналіз);

- тестовий контроль. Тести – спеціальні завдання, виконання (чи невиконання) яких вказує на наявність (або відсутність) у здобувача вищої освіти певних знань, умінь.

- підготовка доповідей, есе, презентацій. Передбачає виконання здобувачами вищої освіти різних форм завдань.

Особлива увага при опануванні змісту навчальної дисципліни

приділяється запобіганню порушенню академічної доброчесності та забезпечення довіри до результатів освітнього процесу та освітньої діяльності, розумінню здобувачами вищої освіти значення академічної доброчесності та наслідків недотримання її постулатів.

Питання для підсумкового контролю:

6. Програма навчальної дисципліни

Програма навчальної дисципліни «Історія країн Азії та Африки» складається з двох розділів, які в цілому висвітлюють історію національно-визвольних рухів і завоювання незалежності колоніальними й напівколоніальними країнами, їх подальший самостійний розвиток; вивчення економічних, політичних, соціальних, ідеологічних, культурних процесів у провідних державах Азії та Африки від. поч. XX ст. до поч. XXI ст.

Основні тенденції, закономірності та особливості розвитку країн Азії та Африки в новітні часи (поч. XX ст. – поч. XXI ст.).

Тема 1. Країни Азії та Африки на початок новітньої історії

1. Предмет і завдання курсу “Новітня історія країн Азії та Африки”

Місце країн Азії та Африки у всесвітній історії. Зміст курсу. Хронологія. Проблеми методології. Цивілізаційний підхід до вивчення історії країн Сходу як найбільш конструктивна методологія. Українське сходознавство. Основна література з новітньої історії країн Азії та Африки.

2. Версальсько-Вашингтонська система і перерозподіл колоній.

Використання метрополіями в своїх інтересах матеріальних і людських ресурсів колоніальних та залежних країн в роки Першої світової війни. Зростання незадоволення і протесту проти труднощів війни.

Рішення Версальської і Вашингтонської конференції. Перерозподіл світу основними державами-переможницями. Ігнорування національних інтересів афро-азіатських країн.

3. Характер і завдання національно-визвольного руху в міжвоєнний період.

Посилення економічних позицій національної буржуазії в країнах Азії та Африки, претензії на політичну владу. Характер, завдання, методи, рушійні сили і перспективи національно-визвольного руху. Ідеологія національно-визвольної боротьби : сун'ятсенізм, гандизм, кемалізм, мархаенізм, панафриканізм та ін. Політичні партії та рухи, їх програми і лідери. Об'єднання різних класів і соціальних груп на патріотичній основі за здобуття національної незалежності. Провідна роль національної буржуазії. Повстання, національні війни, визвольні рухи 1919-1923 рр.

4. Специфіка форм і методів колоніального панування в 20-30-х рр. XX ст.

Зміна форм і методів колоніального панування, маневри правлячих кіл метрополій. Поєднання насильницьких дій із спробами співробітництва з

окремими політичними силами в колоніях і напівколоніях. Видимість реформ. Успіхи й невдачі національно-визвольного руху в міжвоєнний період.

Тема 2. Японія між світовими війнами

1. Японія на початок новітньої історії

Зміцнення міжнародних позицій Японії в роки Першої світової війни. Вихід на зовнішні ринки. Політика буржуазно-поміщицьких партій, вплив на неї великих монополій і генералітету. “Рисові бунти” 1918 р. Боротьба демократичних сил за зміну виборчої системи. Закон про загальне виборче право для чоловіків і Закон “про небезпечні думки”. Японська інтервенція на Радянському Далекому Сході та її провал. Здобутки і Японії на Паризькій і Вашингтонській конференції.

2. Внутрішня політика в другій половині 20-30-х рр. XX ст. Військові путчі

Економічна криза 1926-1927 . Прихід до влади кабінету Танака. Наступ на демократичні сили. Меморандум Танака – програма завоювання японською воєнщиною світового панування. Фашистський рух у Японії. Військово-фашистські путчі 30-х рр. Встановлення мілітаристського режиму.

3. Зовнішня політика Японії.

Зростання агресивності японського мілітаризму. Загарбання Маньчжурії і створення Маньчжоу-го. Підготовка до нападу на СРСР, Монголію і Китай. Військово-політичний союз з фашистською Німеччиною. Японська експансія в Південно-Східній Азії. Напад на Китай. Радянсько-японський пакт про нейтралітет.

Тема 3. Китай між світовими війнами

1. Економічне і політичне становище Китаю після Першої світової війни

Основні риси суспільно-економічного ладу Китаю. Права і привілеї великих держав. Зміни в соціальній структурі китайського суспільства, зростання ролі національної буржуазії. Політичний лад. Внутрішня нестабільність, мілітаристські кліки.

2. “Рух 4 травня” 1919 р.

Рішення Паризької мирної конференції про передачу китайської провінції Шаньдун Японії. Боротьба національно-патріотичних сил за захист національних інтересів Китаю, її форми і методи. Наслідки “Руху 4 травня” 1919 р.

3. Створення КПК.

Розповсюдження комуністичних ідей у Китаї. I і II з’їзди КПК. Вироблення програми-максимум і програми-мінімум. Ідея єдиного антиімперіалістичного фронту.

4. Створення єдиного антиімперіалістичного фронту між Гомінданом і КПК.

Реорганізація Гоміндану. “Три нових принципи” Сунь Ятсена – програма національного відродження Китаю. Союз між Гомінданом і КПК. Завдання єдиного фронту. Співробітництво з СРСР.

5. Національна революція 1925-1927 рр.

Причини, характер, рушійні сили, завдання революції. Події 30 травня 1925 р. в Шанхаї – початок революції. Шанхайський і гонконгський страйк. Північний похід Національно-революційної армії. Чан Кайші. Втручання великих держав. Контрреволюційний переворот у Шанхаї. Революційна боротьба в провінціях Центрального Китаю (уханьський період). Підсумки революції 1925-1927 рр.

6. Утвердження гомінданівського режиму.

Характер і політичний курс влади Гоміндану на чолі з Чан Кайші. Партійні і регіональні угруповання, “нові мілітаристи”. Економічна політика Гоміндану, ринкові реформи. Зовнішня політика. Окупація Північно-Східного Китаю японськими мілітаристами.

7. Перша громадянська війна в Китаї (1927-1937).

Незадоволення народних низів наслідками революції 1925-1927 рр. Комуністичний рух під лозунгом Рад. Виникнення перших частин Червоної армії і радянських районів. Китайська Радянська Республіка. Аграрна політика КПК, економічні і культурні заходи. Відбиття походів Гоміндану в 1930-1933 рр. Великий похід Китайської Червоної Армії. Створення Особливого району Китаю. Припинення громадянської війни і створення єдиного антияпонського фронту.

Тема 4. Монголія між світовими війнами

Соціально-економічне й політичне становище на початок новітніх часів. Національно-демократична революція 1921 р. Орієнтація на СРСР. «Некапіталістичний розвиток» Монголії. Теорія «капіталістичного дозрівання». Репресії проти опозиції. Боротьба проти японської агресії. Економічні успіхи. Створення передумов для «будівництва основ соціалізму» за сталінською радянською схемою.

Тема 5. Індія між світовими війнами

1. Індія – британська колонія

Використання метрополією матеріальних і людських ресурсів Індії в роки Першої світової війни. Стан економіки. Загострення між національною буржуазією і метрополією. Політичні партії – ІНК, Мусульманська ліга, Хінду махасабха. Акт Монтегію-Челмсфорда і закон Роулетта. Амрітсарський розстріл 1919 р.

2. М.К.Ганді. Гандизм.

Вчення М.К.Ганді. Ідеологія ненасильницького опору колонізаторам. Політична діяльність М.К.Ганді.

3. Перша і друга компанії громадянської непокори

Причини і хід першої компанії громадянської непокори. Методи боротьби. Розстановка сил в ІНК і його діяльність. Свараджисти. Д.Неру – лідер радикальної частини конгресу. Наслідки першої компанії.

Причини другої компанії громадянської непокори. Конституція Неру-старшого. Англійські репресії. Пакт Ганді-Ірвін.

4. Індія в кінці 30-х років

Англійська реформа управління Індією, конституція 1935 р. Управління Конгресом провінційних міністерств і їх політика. Діяльність Мусульманської ліги, вимоги про створення держави Пакистан.

Тема 6. Французький Індокитай. Бірма. Індонезія.

В'єтнам, Лаос, Кабоджа у складі французької колонії. Індокитайський союз. Господарське освоєння регіону французькими колонізаторами. Формування національно-визвольного руху, його цілі, методи, особливості, специфічні завдання різних груп учасників. Діяльність Комуністичної партії Індокитаю на чолі з Хо Ші Міном. Японська окупація Індокитаю. Створення Національних фронтів опору з усіх патріотично налаштованих сил.

Індонезія – голландська колонія. Маневри колоніальної влади по збереженню свого панування. Консолідація національно-визвольного руху. Діяльність Національної партії Індонезії на чолі із Сукарно. Об'єднання національно-патріотичних сил у боротьбі за незалежність.

Тема 7. Туреччина, Іран, Афганістан між світовими війнами

Афганістан у міжвоєнний період

1. Афганістан на початку новітньої історії

Економічне і політичне становище Афганістану. Рух молоді Афганців. Прихід до влади еміра Амасінулли. Третя англо-афганська війна, здобуття Афганістаном політичної незалежності.

2. Молодоафганський режим (1919-1929)

Політика реформ. Конституція 1923 р. Економічні перетворення, формування і розширення ринкових відносин. Обмеження світської діяльності мусульманського духовництва. Освітні заходи.

Зовнішня політика. Радянсько-афганська угода 1921 р. Зарубіжна поїздка еміра Аманулли 1927-1928 рр. Розширення міжнародних зв'язків.

Причини падіння молодіафганського режиму, наслідки його діяльності.

3. Афганістан у 30-х роках.

Збройна боротьба за владу в кінці 20- на поч. 30-х років ХХ. Конституція 1931 р. Відставання Афганістану в економічній і соціальній сфері.

Іран у міжвоєнний період.

1. Економічне і політичне становище Ірану на початок новітніх часів.

Напівколоніальний, напівфеодальний характер економіки, її залежність від великих держав. Політична залежність від Росії і Англії. Неспроможність династії Каджарів захищати національні інтереси. Англо-іранська угода 1919 р. Англійська інтервенція.

2. Піднесення демократичного і національно-визвольного руху в 1920-1922 рр.

Причини, завдання, рушійні сили. Основні центри національно-визвольного руху-Іранський Азербайджан, Гілян, Хорасан. Поразка революційних виступів. Ліквідація англо-іранської угоди 1919 р.

3. Боротьба за владу і державний переворот 1925 р. Внутрішня і зовнішня політика Реза-шаха Пехлеві

Політична нестабільність. Прагнення нових соціальних сил брати участь в управлінні державою. Радянсько- іранський договір 1921 р. Державний переворот 1925 р. Скиннення Каджарів. Прихід до влади Реза-шаха Пехлеві. Економічні, управлінські, судові реформи. Розширення ринкових відносин. Реформи в сфері освіти, культури, побуту. Зовнішня політика Реза-шаха.

Туреччина в міжвоєнний період.

1. Крах Османської імперії та його наслідки.

Військова поразка Османської імперії. Мудроське перемир'я. Окупація частини турецької території військами Антанти. Плани розчленування Туреччини.

2. Національно-визвольна боротьба турецького народу проти держав Антанти. Створення Турецької Республіки.

Створення організацій турецьких націоналістів – “ Товариств захисту прав”. Окупація великими державами Стамбула. Створення в Анатолії уряду на чолі з Мустафою Кемалем. Боротьба турецького народу з іноземною інтервенцією. Радянсько-турецький договір 1921р. Перемога турецького народу. Проголошення республіки. Лозаннська угода. Підсумки національно-визвольного руху.

3. Внутрішня і зовнішня політика Мустафи Кемалю.

Буржуазні реформи . Конституція 1924 р. Зміни в державному ладі. Ліквідація халіфату світський характер держави. Судові реформи. Політика етатизму в економіці. Авторитарні методи перетворень. Зовнішня політика. Питання про протоки і конференція в Монтре.

Тема 8. Загальні тенденції розвитку арабських країн.

Арабські території після краху Османської імперії. Боротьба окремих лідерів за відновлення єдиного Арабського халіфату. Рішення Паризької мирної конференції і розподіл окремих арабських територій в інтересах великих держав через мандатну систему. Розвиток Єгипту, Сирії, Лівану, Іраку, Алжиру у міжвоєнний період. Створення Саудівської Аравії. Особливий статус Палестини під англійським мандатом. Досягнення й невдачі у розвитку арабських країн між світовими війнами.

Тема 9. Єгипет, Алжир, Сирія, Ліван, Ірак, Саудівська Аравія та ін.

Єгипет. Єгипет – англійський протекторат, аграрно-сировинний придаток до метрополії. Партія національної буржуазії Вафд. Народні повстання 1919 і 1921 рр. Проголошення незалежності 28 лютого 1922 р. Конституційна монархія на чолі з королем Фаудом. Конституція Єгипту. Нові форми залежності від англійського колоніалізму. Нерівноправний англо-єгипетський договір 1936 р.

Алжир. Алжир – французька колонія із статусом заморського департаменту. Становище громадян і підданих, «туземний кодекс».

Національно-визвольний рух під проводом Абд-аль-Кадира. Діяльність алжирських патріотів у Франції. Організації «Північноафриканська зірка» і «Славна північноафриканська зірка».

Сирія і Ліван. Перехід під французьке мандатне управління після Першої світової війни. Протистояння релігійних громад як специфічна риса суспільно-політичної ситуації.

Національне повстання 1925-1927 рр. в Сирії. Конституція 1926 р. для Лівану, 1930 р. – для Сирії при збереженні дії французького мандату. Концепції національно-патріотичних сил «сирійського націоналізму» й «ліванського націоналізму».

Ірак. Ірак – підмандатна територія Англії. Створення конституційної монархії на чолі з Фейсалом аль-Хашімі. Система мандату (1920-1932). Англо-іракський договір 1930 р. як нова форма контролю над Іраком.

Саудівська Аравія. Бойові дії між правителем Неджду Абд-аль-Азізом ібн-Саудом і еміром Хіджасу Хусейном аль-Хашімі. Створення Саудівської Аравії на основі шаріату й ваххабізму.

Палестина. Англійський мандат на управління Палестиною. Декларація А. Бальфура 1917 р. про створення «єврейського національного осередку». Єврейська імміграція в Палестину. Конфронтація між арабами і євреями. Проблема створення Палестинської держави.

Тема 10. Національно-визвольний рух і крах колоніалізму.

1. Етапи деколонізації.

Причини ліквідації колоніальної системи. Розпад і крах колоніалізму. Виникнення нових незалежних держав в Азії та Африці. “Рік Африки”. Колоніальні війни.

2. Вибір афро-азіатськими країнами шляхів незалежного розвитку в умовах біполярного світу.

Західна ліберальна модель. Марксистський і національний соціалізм. Країни “соціальної орієнтації”. Вплив наддержав СРСР на вибір шляхів розвитку. Західні еталони і цивілізаційні основи: синтез і протистояння. Роль релігії у суспільно-політичному житті: Ісламізація.

3. Основні досягнення і проблеми держав Азії та Африки в післявоєнний період.

Труднощі економічного розвитку. Нові індустріальні країни. АСЕАН та інші регіональні афро-азіатські об’єднання. Труднощі в формуванні політичної системи. Військові та особисті диктатури. Етнічні, релігійні, міждержавні конфлікти і війни. Доктрина неприєднання. Роль країн Азії та Африки у міжнародному житті, їх діяльність в ООН.

Тема 11. Японія після другої світової війни.

1. Післявоєнні реформи в Японії. Конституція 1947 р.

Крах японського мілітаризму в Другій світовій війні. Американський окупаційний режим. Післявоєнні реформи під контролем американської військової адміністрації. Конституція 1947р. Доктрина Йосиди.

2. Соціально-економічний і політичний розвиток Японії в 60-х роках ХХ - ХХІ ст.

Поєднання західних стандартів і традиційних цивілізаційних начал. Японське “економічне диво”. Технічний прогрес. Завоювання провідних

позицій у світовій економіці, суперництво із США та високорозвинутими країнами Західної Європи.

Формування сучасної політичної системи. Багатопартійність. Роль Ліберально-демократичної партії. Опозиція. Демократичні рухи. Боротьба проти ядерної небезпеки.

3. Зовнішня політика Японії.

Сан-Франциський мирний договір . Врегулювання відносин з СРСР. Проблема “північних територій”. Договір Японії із США. Основні напрямки зовнішньої політики Японії. Орієнтація на США. Курс на співробітництво з країнами регіону.

Тема 12. Китайська Народна Республіка.

1. Становище Китаю після Другої світової війни.

Комуністичний і гомінданівський блоки. Особливий район Китаю. Перспективи мирного вирішення питання про владу. Переговори між Гомінданом і КПК. Позиція СРСР і США. Рішення Політичної консультативної конференції.

2. Друга громадянська війна в Китаї (1946-1949). Створення КНР.

Причини, хід, результати Другої громадянської війни. Перемога комуністів. Проголошення КНР. Система влади. Перші перетворення.

3. Перехід керівництва КНР до будівництва “соціалізму з китайською специфікою”. Соціально-економічні експерименти кінця 50-х – поч. 60-х рр.

Генеральна лінія КПК 1952 р. Формування культу особи Мао Цзедуна. Комуністичні експерименти на селі та його розорення. “Великий стрибок”. Критика волюнтаристського курсу групи Мао Цзедуна.

4. “Культурна революція” (1966-1976).

Боротьба за владу КПК, прагнення Мао Цзедуна зберегти свій контроль над партією і державою. Розгром партійних, державних і громадських організацій. Хунвейбіни і цзаофані. Роль армії. Репресії проти вищих керівників КПК. Трагічні наслідки культурної революції для китайського народу.

5. “Політика реформ і зовнішньої відкритості”.

Новий курс китайського керівництва після смерті Мао Цзедуна. Концепція реформ Ден Сяопіна. “Чотири модернізації”. Китайський шлях переходу до ринкової економіки. Монополія КПК на владу, жорсткий курс у сфері політики та ідеології. Досягнення і прорахунки в проведенні реформ.

6. Зовнішня політика КНР.

Китайсько-радянські відносини – від співробітництва до конфронтації. Маоїстська концепція “світової революції”. Визнання прав КНР в ООН. Нормалізація відносин Японії, США, з іншими країнами світу. Проблема входження відторгнутих районів у КНР. Сянган, Аомень - спеціальні райони Китаю. Розвиток Тайваню.

Тема 13. Корейська Народно-демократична Республіка. Республіка. Корея.

Поділ Кореї на дві держави. Корея – японська колонія. Роль СРСР і США у визволенні Кореї від японського мілітаризму. Рішення Московської

наради міністрів закордонних справ СРСР, США, Великобританії про створення єдиної незалежної демократичної держави. Курс великих держав на поділ Кореї в умовах біполярного світу.

Корейська війна 1950-1953 рр. та її наслідки. Конфронтація СРСР і США. Участь «китайських народних добровольців» під командуванням Пен Дехуая. Розкол Кореї.

Розвиток КНДР «соціалістичним шляхом». Курс КНДР на чолі з Кім Ір Сенем на будівництво соціалізму за радянським зразком. Формування тоталітарного комуністичного режиму. Ідеологія чукче. Економічні труднощі після розпаду СРСР. Політика Кім Чан Іра. Спроба узгодити тоталітаризм з обмеженими ринковими реформами.

Розвиток Корейської Республіки. «Економічне» диво і військові диктатури. Еволюція розвитку. Перехід до демократії.

Проблема об'єднання Кореї. Різні суспільно-політичні та економічні моделі розвитку як головна причина розбіжностей і конфронтації. Ядерна програма КНДР. Міжкорейський діалог. Пошук компромісів.

Тема 14. Монголія після Другої світової війни.

«Будівництво соціалізму» в Монголії.

Перехід від «некапіталістичного розвитку» до будівництва «основ соціалізму». Розвиток економіки, індустріалізація. Культ особи Х. Чойбалсана. Культ особи Ю. Цеденбала. Повторення радянської системи функціонування держави.

Ліберальні реформи 90-х р. XX ст.-XXI ст. Монгольська «перебудова». Виникнення багатопартійності. Введення приватної власності. Успіхи й невдачі Монголії на сучасному етапі розвитку.

Тема 15. Республіка Індія

1. Піднесення національно-визвольного руху. Створення Республіки Індії.

Діяльність ІНК і Мусульманської ліги, їхні програми завоювання незалежності. План Маунтбеттена. Створення домініонів Індії і Пакистану. Проголошення Індії республікою. Конституція 1950р.

2. «Курс Неру» (1950-1964).

Економічні перетворення. Опора на державний сектор в економіці. Аграрні реформи. Демократизація індійського суспільства. Проблема державної мови. Індія – один з лідерів руху неприєднання. Відносини з Заходом, СРСР, КНР. Ліквідація останніх колоній на території Індії (Гоа, Діу, Ламан).

3. Соціально-економічний і політичний розвиток Індії в другій пол. 60-90 рр. XX- XXI ст.

Уряди І.Ганді. Критика економічної частини «курсу Неру». Росколи в ІНК. Посилення опозиційних партій і блоків. Соціально-економічні труднощі. Етнічні, релігійні, кастові конфлікти. Сикхський тероризм. Вбивство І.Ганді. Початок лібералізації економіки. Основні напрямки зовнішньої політики Індії. Відносини з Пакистаном.

1. Індія в 90 рр. XX - XXI ст.

Політична нестабільність. Вбивство Р.Ганді. Втрата ІНК(і) монополії на владу і провідних позицій у суспільстві. Активізація ультрарелігійних і регіональних партій. Прихід до влади Бхаратія джаната парті. Економічні реформи 90-х рр. Індійська модель ринкової економіки. Подальше індо-пакистанське протистояння. Випробування Індією атомної бомби.

Тема 16. В'єтнам, Лаос, Камбоджа, М'янма (Бірма) в другій половині ХХ-ХХІ ст.

1. Створення ДРВ. Війна Опору в Індокитаї (1946-1954).

Японське вторгнення у В'єтнам, Лаос, Камбоджу. Рух Опору. Роль КПК: Хо Ши Міна . Ліга визволення В'єтнаму (В'єтмінь). Створення ДРВ. Прагнення французьких колонізаторів відновити своє панування в Індокитаї. Причини, хід, результати війни Опору народів Індокитаю проти Франції. Женевські угоди 1954 р.

2. Американська агресія у В'єтнамі.

Розкол В'єтнаму. Політика двох в'єтнамських держав, її орієнтація на СРСР і США. В'єтнано-американська війна, Паризькі угоди 1973 р. Громадянська війна. Перемога комуністичних сил.

3. Об'єднання В'єтнаму. Створення СРВ.

Внутрішня і зовнішня політика СРВ. Ринкові реформи на сучасному етапі.

4. Лаос у післявоєнний період.

Політична нестабільність. Громадянська війна. Прихід до влади прокомуністичних сил. Трансформація правлячого режиму. Політика реформ.

5. Камбоджа після укладення Женевських угод 1954 р.

Економічний і політичний курс Народом Сіанука. Військовий переворот 1970 р. Встановлення диктатури Пол Пота. Модель комунізму "червоних кхмерів". Громадянська війна в Камбоджі. Політичне врегулювання за програмою ООН. Створення Королівства Камбоджа, його сучасна політика.

Тема 17. Індонезія в другій половині ХХ-ХХІ ст.

Національно-визвольний рух. Проголошення республіки. Японська окупація. Консолідація антияпонського руху. Проголошення незалежної республіки. Збройна боротьба проти спроб Голландії відновити колоніальний режим.

Режим особистої влади президента Сукарно. Концепція «індонезійського соціалізму». «Пять принципів» Сукарно. «Керована демократія» й «керована економіка». Труднощі розвитку.

Державний переворот 1965 р. Режим президента Сухарто. Зміна моделі розвитку в результаті військового перевороту 1965 р. Курс на ліберальні реформи в економіці, розвиток приватного сектора. Авторитаризм в політиці.

Криза кінця 90-х рр. Початок демократизації. Економічні труднощі. Масовий рух проти авторитарного режиму Сухарто, його скинення. Політичні реформи 2002-2004 рр. Демократизація країни. Врегулювання етнічних і релігійних суперечностей. Економічні досягнення й проблеми сучасності.

Тема 18. Ісламська Республіка Пакистан.

1. Становлення держави Пакистан.

Наслідки англійського колоніального панування і поділу Британської Індії для Пакистану. Статус домініону. Конституція 1956 р. Проголошення республіки. Ісламська модель розвитку.

2. Основні тенденції розвитку Пакистану в кінці 50-х р. XX - XXI ст.

Політична нестабільність, чергування військових і демократичних режимів. Індो-пакистанська війна в 1971 р., утворення Бангладеш. Реформи З.А. Бхутто. Військовий переворот 1977 р., політика генерала Зія- уль-Хака. Відновлення демократії (1988-1999). Військовий режим П. Мушаррафа. Зовнішня політика. Суперечності з Індією. Підтримка опозиційних сил Афганістану .

Тема 19. Афганістан, Іран, Туреччина в другій половині XX-XXI ст.

1. Афганістан після Другої світової війни. Необхідність реформ.

Економічні, політичні, етнічні суперечності. Формування опозиційних сил: поміркованих військових, моджахедів, НДПА, їх розуміння афганських пріоритетів. Переворот 1973 р. Режим М.Дауда.

2. Внутрішня ситуація в Афганістані на поч. 70-х рр. Громадянська війна 70-90-х рр. XX ст.

Захоплення влади Народно-демократичною партією Афганістану. Прокомуністичні радикальні заходи. Опора на СРФ. Радянська військова присутність. Ісламська опозиція. Громадянська війна. Виведення радянських військ. Падіння режиму НДПА. Режим моджахедів. Створення Ісламської Держави Афганістан. Протиріччя в таборі переможців, боротьба за владу і сфери впливу. Рух Талібан. Режим талібів. Проголошення Афганського Емірату. Антиталібська операція. Сучасна ситуація в Афганістані.

1. Економічне і політичне становище Ірану. “Біла революція”.

Роль нафти в розвитку країни. Боротьба великих держав за іранську нафту. Консорціум 1954р. Швидке збагачення іранської верхівки. “Біла революція”- серія реформ зверху за західною моделлю. Модернізація промисловості. Розширення ринкових відносин в сільському господарстві.

2. Ісламська революція. Внутрішня і зовнішня політика Ісламської Республіки Іран.

Невдоволення народних мас швидкими змінами за західним зразком. Помилки і репресивні дії шахського уряду. Створення ісламської опозиції. Причини, хід, характер ісламської революції. Встановлення ісламського теократичного режиму, його внутрішня і зовнішня політика.

3. Туреччина після Другої світової війни. Уряди А. Мендереса.

Поступовий відхід правлячих кіл Туреччини від основ кемалізму. Політична боротьба і посилення ринково орієнтованих партій. Зближення із США. Політика урядів А. Мендереса.

4. Військові перевороти 60-80-х рр. Політика реформ на сучасному етапі.

Економічна відсталість і політична нестабільність. Причини і наслідки військових переворотів 60-80-х рр. Конституція 1982 р. Проведення ринкових реформ. Курдська проблема. Зовнішня політика. Кіпрське питання.

Тема 20. Держава Ізраїль.

Виникнення й розбудова держави. Резолюція ООН № 181 від 29 листопада 1947 р. про створення Держави Ізраїль. Декларація незалежності.

Роль вихідців з України в створенні Держави Ізраїль. Блок конституційних законів.

Держава й суспільство. Система державної влади. Політичні партії. Еміграційна політика. Нове співвідношення політичних сил в сучасних умовах. «Російські» партії.

Соціально-економічний розвиток. Змішана економіка. Соціальні стандарти. Зміцнення ролі приватного сектора. Лібералізація господарських процесів.

Зовнішня політика. Протистояння з арабським світом. Ізраїльські підходи до врегулювання палестинської проблеми.

Тема 21. Основні тенденції розвитку арабських країн.

1. Політичні орієнтири.

Боротьба арабських країн за політичну незалежність у другій пол. 40-70-х рр. XX ст. Вибір моделей розвитку. Арабський націоналізм. Арабський соціалізм. Ісламський фундаменталізм. Народні виступи та революції в Тунісі, Лівії, Єгипті, Сирії, Бахреїні, Марокко.

2. Економічний розвиток.

Економічна відсталість. Реформи в промисловості і сільському господарстві. Видобуток нафти в регіоні і феномен нафтодоларів. Послаблення контролю держави над економікою і розширення ринкових відносин.

Тема 22. Близькосхідний конфлікт.

1. Виникнення близькосхідної кризи. Палестинська війна та її наслідки.

Суть близькосхідного конфлікту. Право арабського народу Палестини на самовизначення. Рішення ООН про створення в Палестині арабської і європейської держави. Створення держави Ізраїль. Причини, хід, результати Палестинської війни 1948-1949 рр.

2. Основні етапи близькосхідної кризи в 50-80-х рр.

Англо-франко-ізраїльська агресія проти Єгипту. Створення ОВП, її програма і методи боротьби. Проблема палестинських біженців. Арабо-ізраїльська війна 1967 р. Окупація арабських земель. Війна 1973 р. Кемп-Девідські угоди між Єгиптом і Ізраїлем. Агресія Ізраїлю в Лівані

3. Палестинська проблема на сучасному етапі.

Переговори між ОВП та Ізраїлем. Угода 1993 р. про поетапне врегулювання і створення Палестинської держави. Створення Палестинської автономії. Труднощі і проблеми палестинського врегулювання.

Тема 23. Єгипет, Сирія, Ірак, Алжир, Лівія, Аравійські монархії та ін.

3. Економічний і політичний розвиток провідних арабських держав.

Єгипет при президенті Г.А. Насері. Режим А. Садата і М. Мубарака в Єгипті. Режим Х. Асада в Сирії. Державні перевороти в Іраці, встановлення тоталітарного режиму С. Хусейна. Йорданське суспільство. Соціалістична Народна Лівійська Арабська Джамахирія та її крах. Монархії Аравійського півострова.

Тема 24. Основні тенденції розвитку, здобутки й невдачі країн Південної й Тропічної Африки.

1. Політичні процеси.

Завершення процесу створення незалежних держав у Африці. Вибір моделей розвитку. Нестабільність багатьох політичних режимів. Причини численних державних переворотів. Клановість. Роль армії. Початок демократизації в 90-х роках ХХ ст. Політична еволюція в Південно-Африканській Республіці. Ліквідація апартеїду.

2. Економічний розвиток.

Концепція “наздоганяючого розвитку”. Об’єктивні і суб’єктивні труднощі в розвитку економіки. Проблема боргів. Прспективи подолання відсталості. Діяльність ООН по наданню економічної допомоги країнам Тропічної і Південної Африки. Програми структурної перебудови господарства МВФ і МБРР.

3. Етнічні відносини.

Причини етнічних конфліктів. Вимоги національних рухів. Боротьба за створення нових держав шляхом відокремлення етнічних територій. Війни на етнічному ґрунті. Національний плюралізм в ряді країн. Шляхом врегулювання конфліктів.

7.3. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
7	Країни Азії та Африки на початок новітньої історії.	2	
8	Японія між світовими війнами.	2	
9	Китай між світовими війнами.	2	
10	Індія між світовими війнами.	2	
11	Туреччина, Іран, Афганістан між світовими війнами.	2	
12	Загальні тенденції розвитку арабських країн	2	
Разом		12	

7.4. Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
7	Китай після другої світової війни. ХХ-ХХІ ст.	6	
8	Індія після Другої світової війни ХХ-ХХІ ст.	6	
9	Японія в другій половині ХХ-ХХІ ст.	2	
10	Афганістан, Іран, Туреччина в другій половині ХХ-ХХІ ст.	6	
11	Держави Південно-Східної Азії в другій половині ХХ-ХХІ ст.	4	
12	Близькосхідний конфлікт	4	
Разом		28	

7.5. Самостійна робота

№	Назва теми	Кількість годин
---	------------	-----------------

з/п		Денна форма	Заочна форма
7	Розпад і крах світової колоніальної системи.	4	
8	Японія в другій половині XX-XXI ст.	2	
9	Зовнішня політика КНР	2	
10	Корейська Народно-Демократична Республіка. Корейська Республіка	2	
11	Монголія в другій половині XX-XXI ст.	2	
12	Індія в сучасному світі.	2	
13	В'єтнам в другій половині XX-XXI ст.	2	
14	Лаос, Камбоджа, М'янма в другій половині XX-XXI ст.	6	
15	Індонезія в другій половині XX-XXI ст.	2	
16	Ісламська Республіка Пакистан. Афганістан, Іран, Туреччина в другій половині XX-XXI ст.	8	
17	Держава Ізраїль	2	
18	Єгипет в другій половині XX-XXI ст. Сирія в другій половині XX-XXI ст. Ірак в другій половині XX-XXI ст. Алжир в другій половині XX-XXI ст. Лівія в другій половині XX-XXI ст.	8	
19	Монархії Аравійського півострова в сучасному світі.	6	
20	Країни Південної і Тропічної Африки після завоювання незалежності.	4	
Разом		50	

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Сергійчук І.М. Китай у нові та новітні часи. – Суми, 2006.
2. Васильєва-Чикаленко Л.Д. Україна в міжнародних відносинах (1944-1996): Навчальний посібник / Л.Д.Васильєва-Чикаленко.- К.: Освіта, 1998.- 176 с.
3. Історія сучасного світу: соціально-політична історія ХУ-ХХ століть. Навч. посібник / За ред. Ю.А. Горбаня.- К.: Знання, 2007.- 439 с.
4. Ігнат'єв П.М. Країни Азії: Навчальний посібник.- 2-ге вид. / П.М.Ігнат'єв.- Чернівці: Книги-ХХІ, 2006.- 424 с.
5. Козицький А.М. Новітня історія країн Азії та Африки. 1918-2004: Навчальний посібник / А.М. Козицький .- Львів: Афіша, 2004.- 430 с.
6. Мадіссон В.В., Шахов В.А. Сучасна українська геополітика: Навчальний посібник / В.В.Мадіссон, В.А. Шахов.- К.: Либідь, 2003.- 176 с.
7. Марущак М.Й. Історія дипломатії ХХ століття: Курс лекцій / М.Й.Марущак.- Львів: Бескид-Біт, 2003.- 304 с.
8. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1945-70-ті роки). Підручник / В.А. Манжола, М.М. Білоусов, Ф.Ф.Гайдуков та ін.- К.: Либідь, 1999.- 558 с.

9. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980-2000рр.). Підручник / Л.Ф.Гайдуков, В.Г.Кремень, Л.В.Губерський та ін.- К.: Либідь, 2003.- 621 с.
- 10.Петренко О.М. Країни Близького Сходу: Довідник/О.М. Петренко .- К.: Наукова думка, 2000.- 472 с.
- 11.Сардачук П.Д., Сагайдак О.П. Україна в двосторонніх міжнародних відносинах (кінець ХХ-початок ХХІ століть): Навчально-довідковий посібник / П.Д. Сардачук, О.П. Сагайдак.- К.: Вид-во Європейського університету, 2005.- 328 с.
- 12.Сергійчук І.М. Новітня історія країн Азії та Африки (1918-кінець ХХ ст.): Навчальний посібник.- Суми: Університетська книга, 2003.- 288 с.
- 13.Сергійчук І.М. Китай в нові та новітні часи. Практикум: Навчальний посібник./ І.М. Сергійчук.- Суми: Університетська книга, 2006.- 329 с.
- 14.Тумаков А.И., Чижов А.П. Новейшая история Восточной Азии (1945-2000) / А.И.Тумаков, А.П.Чижов.- Харьков: Штрих, 2001.- 180 с.
- 15.Україна у міжнародних відносинахХХ століття: Навчальний посібник / За ред.. Я.Й. Малика.- Львів.: Світ, 2004.- 468 с.

Додаткові:

- Абрамова С.Ю. Африка: четыре столетия работорговли. – М., 1992.
- Антонова К.А., Бонгард-Левин Г.М., Котовский Г.Г. История Индии.- М., 1998.
- Бонгард-Левин Г.М. Индийская цивилизация. – М., 1993.
- Еремеев И.Р. Ислам. Образ жизни и стиль мышления. – М., 1990.
- История Востока: В 6-ти т. – М., 1999-2005.- Т. 6
- История Китая. – М., 1998.
- История Японии: В 2-х т. – М., 1998.- Т.1.
- Киктенко В.О. Нарис історії українського китаєзнавства. ХУІІІ – перша половина ХХ ст.: дослідження, матеріали, документи. – К., 2002.
- Мосяков Д.В., Тюрин В.А. История Юго-Восточной Азии: В 2-х ч. – М., 2001-2003. – Ч. 1-2.
- Нефедов С.А. История Поднебесной. Роман истории. – Екатеринбург, 1992.
- Селищев А.С. Японская экспансия. Люди и идеи. – Иркутск, 1993.
- Павленко Ю.В. Історія світової цивілізації. Соціокультурний розвиток людства. – К., 1996.
- Тернбулл С. Самураи. Военная история / Пер. с англ. – С.-Пб., 1999.
- Денисов В.С. Новейшая история стран Азии и Африки. ХХ век.- В 2 ч. / В.С. Денисов.- М.: Наука, 2001.- 415 с.
- Ланда Р.Г. Политический ислам: предварительные итоги / Р.Г.Ланда.- М.: ИИИиБВ РАН, 2005.- 285 с.
- Овсянников В.И., Родригес А.М., Селиванов И.М. Политическая история государств Азии и Северной Африки. ХХ век / В.И. Овсянников, А.М. Родригес, И.М. Селиванов.- М.: Магистр, 1996.- 308 с.

Окороков А.В. Секретные войны Советского Союза: первая полная энциклопедия / А.В. Окороков.- М.: Яуза, Эксмо, 2008.- 731 с.

Трошинський В.П., Шевченко А.А. Українці в світі / В.П. Трошинський, А.А.Шевченко.- К.: Альтернатива, 1999.- 352 с.

Хантингтон С. Столкновение цивилизаций и переустройство мирового порядка / С. Хантингтон.- М.: АСТ, 2003.- 603 с.